

וזאת הברכה

פרק לג

(ו) **ומספרם לעד**. ר"ל כי ממספר שבט שמעון אשר בפנחס תמצא שחסרו המתים במגפה מהמספר הכתוב בהם בפרשת במדבר סיני.

(טז) **ורצון שוכני סנה**. הוא השמים. אתמה¹ בפירוש, כי בפרשת ואלה שמות פירש: ורצון² שוכני סנה³ – רצון השוכן במקום הסנה, שהוא מקום יובש⁴ שיבקש תמיד⁵ שילחלח השם⁶ ארצו.⁷

פרק לד

(י) **ודע כי הר העברים שהוא הר נבו שהוא צלם כוכב**. <ר"ל⁸ זה אמר בעבור שכתוב: עלה אל הר העברים הזה הר נבו (דב' לב, מט), וכאן⁹ כתוב: ויקבר אותו בגיא. וכאלו אמר¹⁰ שהכל מקום אחד, אבל הר העברים הוא שם כולל מקומות רבים, כמו ראש הפסקה, והגיא, וערבות <מואב>. ¹¹ גם יש בו מקום מיוחד שנקרא הר העברים. ויהיה שם נאמר בכלל ובפרט. וזהו אמרו שהוא 'צלם כוכב', ר"ל בדמות 'כוכב' האמור¹² בכלל על¹³ כוכבי שמים, בפרט על כוכב מכוכבי לכת <ששמו>¹⁴ כן.

(ז) **לא נס לחה**. הפך מתח. שבכל מקום לבד זה, 'נס' הפך <'עמד', וזה הפך 'מתח'>¹⁵ שר"ל שהעור נקמט בסבת היובש שיגבר¹⁶ על הזקן.

בכאן נשלם מה שנראה לנו לבאר בדברי החכם א"ע בפירוש התורה.¹⁷

ראיתי לצרף¹⁸ הנה ביאור אשר נסתפק אלי ימים רבים, והוא, על מה נכסף אדון הנביאים אשר נשלם בשלמות האנושי לעבור ולראות ארץ ישראל? כי באמת הוא השלם לא התאוה אל מתק פריה וטובה, ולא גם כן אל השררה והרשות, שכל אלו הענינים פוסקים ואובדים. והוא ע"ה כל עשתונותיו וכוחותיו ויצוריו כלם שם בדברים נצחיים, שהם ידיעת האמתות ועבודת השם ית'. ובחמרייות לא היה משתמש, כי אם בהכרחיות לבד בצמצום.¹⁹ אם כן, מה ראה להשתוקק ולהתפלל להכנס לארץ ולראותה?

¹ בכ"י ה: תמה גדול בזה.

² בכ"י ה ליתא (וכן בהמשך).

³ בכ"י ז 'ורצון שוכני סנה' ליתא.

⁴ בכ"י הז: יבש.

⁵ כ"י ה מוסיף: אל השם ית'; כ"י ז מוסיף: ליחלוח.

⁶ בכ"י ה ליתא.

⁷ ע"פ א"ע, שמ' ג, ב.

⁸ כך בכ"י ה; בכ"י אז: כל.

⁹ בכ"י ה: וכן.

¹⁰ בכ"י ה: ובא ללמד.

¹¹ כך בכ"י ה; בכ"י אז ליתא.

¹² כ"י א מוסיף: בפרט. בכ"י ה 'בכלל ובפרט [...] האמור' ליתא.

¹³ כ"י ה מוסיף: על.

¹⁴ כך בכ"י ה; בכ"י אז: שמו.

¹⁵ כך בכ"י ה; בכ"י א ליתא; בכ"י ז: מתח.

¹⁶ בכ"י ה: היבשות שתגבר.

¹⁷ כ"י א מוסיף כאן: תם ונשלם תהילה לאל עולם. וכ"י ז מוסיף: תהלה לאל.

¹⁸ בכ"י ה: לבאר.

¹⁹ בכ"י ה ליתא.

ונאמר, כי <הוא השלם>²⁰ ע"ה כאשר ידע מיעוט ערך בעל החומר ורב <מעלת>²¹ הנפרד, וידע כי מותר האדם מן הבהמה אין זולת הנפש הנאצלת מעליונים בהדבקה בנפרד בכל יכלתה ובנטותה אל המדות הטובות והנבחרות, חשש בנפשו פן יש בה שרש²² ורושם מאיזו מדה בלתי נבחרת, כאשר התמיד ארבעים שנה עם דור המדבר למודי הרע אשר נלאה לסבלם, <ורוע>²³ תכונתם והנהגתם הבלתי טובות היו סבות שגגתו וענשו. אמנם כשיושקף בענין השקפה שלמה <אמתית>²⁴, הם היו הנענשים כאשר לוקח מאתם רועה נאמן שלם, לא הוא ע"ה שכבר נשלם והגיע אל השלמות²⁵ ותכלית כוונת מציאותו. אף גם זאת לא היה מאמין <בעצמו>²⁶ שפרע חובו. ומאשר הרשמים לא ימחקו מהנפשות, כי אם בהתמיד במדות הפכיות להם, כי התמדה בתכונה אחת מתכונות הנפש יקבענה בה קנין חזק, כמאמר הר"ם ז"ל. כי מי שנטה אל תכונת הכילות ונרצה לרפאתו ולהשיבו נדיב, שהיא המדה הממוצעת, נצוהו שיכפול מעשה הפזור²⁷ פעם אחר פעם, עד שתצא מנפשו²⁸ תכונת הכילות וישאר על הנדיבות.²⁹ ולא יקרא נדיב מי שנתן פעם אחת אלף זוז <לצדקה>³⁰, כי זה היה בדרך מקרה, ולא התחזקה בנפשו בזה הפעל תכונת הנדיבות. ואם נתנם באלף פעמים, אז היה ראוי להקרא נדיב באמת, כי התחזקה בנפשו תכונת הנדיבות³¹ בכפלו בה. ובאשר³² מצוות רבות תלויות <בארץ>³³ מלמדות המדות החשובות, כגון הנדיבות והענוה וחנינת הענשים³⁴ וזולתם, התאוה השלם בואו אל הארץ הנכבדת, יען יוכל לקיים המצות התלויות בה,³⁵ וישובו התכונות בנפשו קניין חזק. ואל זה כוונו רז"ל³⁶ באמרם: 'הוי זהיר במצוה קלה <כחמורה>³⁷, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות' (אבות ב, א). הזהירו להזהר במצות קלות כחמורות, כי פעמים³⁸ יעשו רושם בנפש הפעולות הקלות יותר מן החמורות, ויטה הנפש אליהם ובמכוון מהם, וזהו אמרם ש'אין אתה יודע מתן שכרן של מצות' – השכר לפי מה³⁹ שתשלם בהם הנפש, ובעולמה תקבל תגמולה בהדבקה בנפרדים ותשב בבית השם לאורך ימים. זאת היתה סבת כוסף אדונינו השלם להכנס לארץ,⁴⁰ לא זולת זה, לפי הנראה לנו. והשם יתע' כדי להפיק רצון בחירו ולא תפרד נפשו

²⁰ כך בכ"י ה; בכ"י א: השלם; בכ"י ז: הוא.

²¹ כך בכ"י הז; בכ"י א: תועלת.

²² בכ"י ה ליתא.

²³ כך בכ"י ה; בכ"י אז: וראה.

²⁴ כך בכ"י הז; בכ"י א ליתא.

²⁵ בכ"י ה ליתא.

²⁶ כך בכ"י ה; בכ"י אז ליתא.

²⁷ בכ"י ה: לרפאתה ולהשיבה על הנדיבות צריך שנביאה לפזר.

²⁸ בכ"י ז: שתמצא נפשו.

²⁹ ראה שמונה פרקים, ד. בכ"י ה 'עד שתצא [...] הנדיבות' ליתא.

³⁰ כך בכ"י ה; בכ"י אז ליתא.

³¹ בכ"י ה: המדה.

³² כאן מסיים כ"י א; הנוסח עד הסוף ע"פ כ"י ז.

³³ כך בכ"י ה; בכ"י ז ליתא.

³⁴ בכ"י ה ליתא.

³⁵ בכ"י ה: בארץ.

³⁶ בכ"י ה ליתא.

³⁷ כך בכ"י ה; בכ"י ז: כמצוה חמורה.

³⁸ בכ"י ה ליתא.

³⁹ בכ"י ה ליתא.

⁴⁰ בכ"י ה: סבת כוסף מהשלם.

מחמרו עם התאווה העצומה ההיא, צוהו לעלות ראש הפסגה והראהו בעיניו הארץ הטובה ההיא, למען תתקרר נפשו מהחשק ההוא, כי התאווה והחשק אף על פי שהיתה לכוונה רצויה הוא חסרון בנפש, אחר שהיתה להשגה חושיית.⁴¹ והוסיף השם במאור עיניו על דרך מופת, והשליטו לראות כל הארץ,⁴² שהיא ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה. כי אחר שהיתה נפשו על העליונה ולא כהתה עינו אף על פי שהיה בן ק"כ שנה, אין בזה תימה גדול אם השיג בחוש עינו בעזר אלהים⁴³ מה שלא ישיג אדם אחר, כדרך שנתעלה בשכלו על שאר בני אדם. אמנם <מי>⁴⁴ שיפקפק ויאמר שלא יחדש השם מופת, רק על דבר גדול לפרסם שמו ויכלתו הגדול או להצדיק נביאו, <יוכל לפרש זאת ההשגה היתה>⁴⁵ השגה רוחנית במראה הנבואה, ר"ל ראותו הארץ הנבחרת לגבולותיה ולחלקיה לכל שבט ושבט, אכן לכוונה הנזכרת, ר"ל למחות⁴⁶ רושם התאווה מנפש השלם אשר הוא סעיף מסעיפי החמירות, וישאר כולו נצחי ושכלי בעולם הנפרדים.

תם ונשלם תהלה לאל ועלם אשר אין דבר ממנו נעלם.⁴⁷

⁴¹ בכ"י ה: כהשגת החושים.

⁴² בכ"י ה: והשליטם בכל ארץ ישראל.

⁴³ בכ"י ה: עם עזר אלהי.

⁴⁴ כך בכ"י ה; בכ"י ז ליתא.

⁴⁵ כך בכ"י ה; בכ"י ז: ר"ל שזה היה.

⁴⁶ בכ"י ה: למחוק.

⁴⁷ בכ"י ה אין סיומת זו ויש במקומה: והשם אשר זכנו להשלים יזכנו להשלים נפשנו לאור באור החיים הנצחיים. מתחת לשורות אלו המעתיק הוסיף: והחכם א"ע כתב בפרשת ואתחנן כי טעם זאת הפרשה, ר"ל תשווקת משה ע"ה, לחבב ארץ ישראל למען חבב אותה בעיני ישראל. ואם הארץ תהיה חביבה בעיני ישראל, ישמרו מצות השם שלא יגלו ממנו.